

Äro
s.k.Läsare-sammankomster i
lag förbjudna? : I
anledning af
Landshöfding...

Forssell, Carl Adolf

27 B m Br.

FORSSELL, Carl Adolf
Ex. A

Jurist
Kypolog
(B)

Äro

**f. f. Läsa-re-sammanskomster
i lag förbjudna?**

I anledning af
Landshöfdinge-Embetets i Hernösand
Kungörelse den 2 April 1844.

(Aftryck ur Norrlands-Posten.)

Gefle,
A. P. Sandin. 1844.

1872

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

1872

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

1872

1872

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

I Gefleborgs Läns Tidning N:o 30
d. å. finnes "på begäran" intaget ett tran-
sumt af Konungens Befallningshafswan-
des i Hernösand Rungörelse af den 2
Apr. d. å. angående s. k. Läsaresamman-
komster. Då det för en och hvar är be-
fant, att på flere orter äfwen inom detta
Län sådana sammankomster länge varit
och ännu äro öfliga, så torde man ej
mistaga sig om Ins:ö affigt att genom
detta transumt dels gifwa wederbörande
en wink om, hwad äfwen här borde gö-
ras, dels injaga tilbörlig sträck hos här-
warande s. k. läsare för hwad dem före-
stå kan, om de ej upphöra med sina an-
dachtsöfningar. Hwad som åtminstone sä-
kert lyckats Ins. är att hos flertalet af
tidningens läsare uppväcka om möjligt
ännu större affty, ännu mera förwändt
begrepp om sådana sammankomster, än de
förut haft. Måhända har dock hos nå-

gon uppstått den tanken: är det möjligt att i våra tider, i vårt Christna samhälle "föreläsning" af Guds ord i sällskap af menniskor skall vara belagdt med böter ja! t. o. m. landsförvisning? Kan ett 120 år gammalt Kgl. Plakat, tillkommet under egna från de närvarande himmelsvidt skilda förhållanden, ännu äga "fullt gällande" kraft såsom Landshöfdingen i Hernösand förmenar? Dessa frågor synas och vara fullständigt och nöjaktigt besvarade i en i tidningen *Ustönbladet* för d. 10 Nov. 1841 införd artikel *Om Religionsfriheten i Sverige*, hwilken recommenderas till genomläsning och begrundande för hwar och en, som önskar opartiskt kunna bedömma saken. I korthet wilja wi derur anföra följande. Kongl. Circ. Brevet af den 20 Jan. 1747 innehåller, "att mål, som angå olofliga sammankomster till andaktsöfningar icke må till handläggning upptagas innan åklagaren wisat, att han af kyrkoherden i församlingen inhemtat skrift-

lig berättelse om saken och dess sammanhang, och sådant med alla der till hörande omständigheter hos Justitiæ Kungleren anmält och derpå erhållit hans svar och utlåtande". Genom Circ. Brevvet af d. 15 Dec. 1762, utgifwet i anledning deraf, att en Landsfiskal börjat ett orimligt åtal mot s. k. olofliga sammankomster, "hvilka skett i god affigt, till Gudakrighetsöfningars för rättande, utan att något offici derigenom förelupit," gifwes och samma föreskrift om gången af sådana åtal. Af dessa båda Kongl. Bref synes det, att man äfwen under 1720 års regeringsform, "som wisserligen icke gynnar den med Christendomen så wäl öfwerensstämmande eller rättare för lefwande Christendom så nödiga fria religionsöfningen," insåg det orimliga uti 1726 års Kongl. Plakat och behofwet af att förekomma de för all rättskänsla upprörande följderna deraf. Sedan genom 1772 års regeringsform gynnades fri religionsöfning, men ännu mera

genom den nu gällande af den 6 Juni 1809, i hwars 16 §. stadgas: "Konungen bör ingens samwete tvinga eller tvinga låta, utan skydda hwar och en wid en fri utöfning af sin Religion, så widt han derigenom icke störer samhällets lugn eller allmän förargelse åstadkommer." I sådan mildare och renare anda hafwa och alla sådana mål hittills af regeringen blifwit behandlade. Förmodligen stödjer sig det i Hernösands Landshöfdinge. Embetes kungörelse omnämnde Kongl. Brefwet af den 9 Jan. 1822 till deß Befallningshafwande i Westerbottens Län på samma principer, som de ofwanämnde Kongl. Brefwen af 1747 och 1762, och nedan anförda Kongl. Circular förestrifwer ytterligare, att sådana mål ej få directe af domstolarne upptagas utan föregående pröfning af Just. Rådgifver. Man inser och nogsamnt behofwet och nyttan af en sådan omgång, då man wet huru lätt och ofta partihat och firslighet inblanda sig i sådana frågor.

Circulaire till Hof-Rätterne, om iakttagande af hwad Kongl. Brefwet d. 15 December 1762 stadgar, rörande mål, som angå oloflige sammankomster till andaktsöfningar:

CARL JOHAN etc. etc. Wår ynnest etc.. Som uti Kongl. Brefwet till Justitiæ-Canzlers-Embete af den 15 December 1762 föreskrifwes, att Lands- och Stads-Riffkaler, uti mål, som angå oloflige sammankomster till andaktsöfningar, ej måge börja någon lagsökning, innan de af Ryrkoherden i Församlingen inhämtat skriftlig berättelse om saken och dess sammanhang, och sådant, med alla dertill hörande omständigheter, hos Justitiæ-Canzlers-Embete anmält, samt derpå erhållit dess swar och utlåtande; men Wi, wid förbehafwande af flere dylike till Wår nådiga pröfning i underdånighet fullföljde mål, erfarit, att denna föreskrift ej blifwit iakttagen; så hafwe Wi i nåder funnit nödigt, att låta förståndiga wederbö-

rande Domare, att mål af förenämnde beskaffenhet icke må till handläggning upptagas, innan åklagaren wisat, att fullgjordt blifwit hwad Kongl. Brefwet den 15 December 1762 stadgar, om sådane måls anmälände hos Justitiæ-Canzlers-Embetet, samt att hemälte Embete swar och utlåtande derom meddelat: hwilket Wi härmed welat Eder i nåder tillkännagifwa; och kommer, till öfrige wederbörandes esterrättelse, detta Wårt nådiga Bref att i Författnings-Samlingen intagas; Befallande Wi etc. Stockholms Slott den 20 Januari 1837.

C A R L J O H A N .

Arvid Faxé.

Då man måste antaga att Landshöfding Åkerman, som nyligen warit ledamot i Kgl. Swea Hofrätt, icke blott har kunskap om detta och öfrige Kongl. Bref, som upphäfwä och inskränka det orimliga i 1726 års plakaf, utan ock alltförwäl

wet, att under nuwarande regeringsform och styrelse några böter enligt detta plakat alldrig kunna komma i fråga hwarken för dem, som i ett enskildt sällskap, äfwen om det wore blandadt af kända och okända, sälla och fredligt hört Guds ord föreläsas, ej heller för den, som warit "föreläsare"; så är det minst sagdt ett besonnerligt skrämffott, han låtit afföra i sin fungörelse, ett företag, som en publik auctoritet alldrig borde låta falla sig till last. Såsom motiuy för ett fullständigt upplifwande af 1726 års plakat anför han, att hwarje Gudsrucktigt sinne måste anses ega tillräckligt utromme för sin andaktsöfning, offentligten wid de allmänna Gudstjensterna i kyrkorna samt andra presterliga förrättningar och enskildt i sitt hus i kretsen af de sina." Swad nu Hr Landsböfd. N. anser såsom noq i denna wäg för ett Gudsrucktigt sinne skall gälla såsom lag för hwarje innewånare i hans län, under det att ofwannämnde 16 §. i wår regeringsform föreskrifwer Konungen,

att "ingens samwete twinga eller twinga låta, utan skydda hwar och en wid en fri utöfning af sin Religion, så widt han derigenom icke störer samhällets lugn eller allmän förargelse åstadkommer". Att denna Religionsfrihet gäller hwilken trosbekännelse som helst, äfwen icke-Christna, så att dessa så, på hwad sätt de behaga, offentligen eller enskildt, anställa sina andaktsöfningar, är allom bekant; men H:r Landshöfding Åkerman will betaga bekännare af vår Stats-religion, af vår Lutheriska lära, denna frihet, will förbjuda dem att samlas för att läsa och åhöra Guds ord. — Men, säger man, Landshöfdingens afsigt är god. Han will förfomma oordningar och uppträden af menlig art. Låt så wara, men detta förswarar icke medlet. Han medgifwer i ingressen till sin kungörelse, att "till Väfsarne icke hörande personer wid sammankomsterna sig infunnit samt under godhet och owäsende tillstållt uppträden, någon gång af wälsam art". Till dessa, de

egentligen skuldige, som "genom oroligheters anstiftande brutit allmän och enskild frid," ställer han en vänlig warning att icke begå sådant, men mot de oskuldige, emot dem, som sälla och fredligt i enskildt hus kommit samman att gemensamt åhöra Guds ord och derunder blifwit fräckt förolämpade af låtsinnet och gudlösheten, emot dessa slungar han hotelse af swära straff, minst böter af 13 Rdr 16 st. B:o, och låter påssina att sådant skall dem obetingadt och owillkorligt öfswergå. Då det war H:r Landshöfdingens allwarliga mening att på en gång "uppmuntra och befordra sann och warm Gudsfruktan" samt till näpft befordra de enskildte samhällsmedlemmar, som på ett opassande eller wäldsamt sätt föra andras företag," så hade han wäl bordt widtaga det bästa medel att på en gång winna detta ändamål. Nu deremot har han i sin mån werkligen bidragit att qwäfsa den förra och uppmuntra de sednare. Förstånd och erfarenhet intyga, att der dessa

s. t. Väjäresammankomster i lugn fått fortgå, utan att störas af det fräcka lättfinnet eller det myndiga werldssinnet, hafwade, långt ifrån att "störa samhällets lugn," tvärtom bidragit till stora och märkbara förändringar i afseende på "sedlighet och alla bygder".

Will man då verkligen förekomma borgerliga oroligheter och allmän förargelse häraf, så bjuder både kloshet och rättwisa att man, trots gamla intoleranta och owisa plakater, söker freda sådana sammankomster från störande intrång och förföljelser; och i sådan affigt hade wisserligen Hr Landshöfdingen gjort bättre, om han anbefallt Krono- och Stads-besjente i sitt Län att, der sådan oro försports, tillstädeswara wid sådana sammankomster, för att stäffa sjelfswäldet. Att han der till skulle anse sig förbindrad af 1726 års Plakat kan wäl icke komma i fråga, då Regeringsformens 16 §. uttryckligen föreskrifwer hwad han i Konungens ställe och

å Hans wägnar bör göra, nemligen "sköda hwar och en wid en fri utöfning af sin Religion, så widt han derigenom icke störer samhällets lugn eller allmän förargelse åstadkommer."

Men, säger man, om ock dessa sammankomster i och för sig sjelfwa icke störa samhällets lugn, så åstadkomma de dock allmän förargelse. Tages ordet förargelse här i samma mening, som då vår Frälsare säger: salig är den som icke warder förargad i mig, Math. 11: 6, så är wißerligen tywärr! sannt, att dessa sammankomster, såsom yttringar af en warmare och mera lefwande christendom, hos många wäcka förargelse; men vår grundlags mening torde wäl icke wara ott för sådan förargelses skull inifrånka Religionsfriheten och utöfwa ett störande wäld på medborgares samweten. Man må icke anföra såsom följder af det s. k. Väseriet och des sammankomster att på ett och annat ställe denna wäckelse hos

enskildte urartat till öfverdrift och fanatiska åtgärder, såsom att afhålla sina barn från dopet eller sjelfwa omböpa dem, sedan de blifwit döpta af lärare, hwilka förälbrarne ansett oomwända, att predika afhållsamhet från kyrkan o. s. w.; ty der dessa och dyliga enstaka företeelser yppat sig, torde de alltid hafwa haft till sin första orsak en o.wislig och afwog behandling af andliga och civila myndigheter. Då folket ser sig icke blott smädat af verdens barn utan också förföljdt och mishandladt af sina auctoriteter för det hos dem waktnade begäret efter Gud och Hans ord, så är det sannerliga förunderligt nog, att icke oftare den menstliga swagheten retas till uppror mot sådan orättwisa. Just sällsyntheten af sådana företeelser, just den stilla, milda och fredliga anda, som i allmänhet wisar sig i synnerhet der sådana rörelser någon längre tid ägt rum, borde föra hwar och en på den tanken, att allt detta dock icke måtte wara af eller till ondo utan ett Guds nådes.

werk, och wäcka hos hwar och en, som förmärker hos sig någon föttrslig owilja mot allt "detta owäsende," en allwarlig besinning öfwer sitt eget inre tillstånd.

Mången torde med Hr Landsböfdingen i Hernösand tänka och säga: folket har nog utrymme för sin Gudaktighet i kyrkan och i den husliga kretsen ibland de sina; hwartill skola då sammankomster tjena? Det är ungefär lika mycket förstånd i denna fråga, som om man skulle säga: folket i en stad har publika baler och hwarje familj kan dansa för sig, hwartill tjena då de privata balerna, som så ofta anställas för ett sammanbudet sällskap af 50 a 100 personer? Wi bedja om ursäkt för sammansällningen, som, wi medgifwa det, icke är wärdig; men den torde tjena att öppna ögonen på beskaffenheten af den förnä frågan. Saken kan ock allwarligen betraktas. Det ligger hos människan en drift, ett naturligt och ingalunda förkostligt begär till samhällighet. Hwar och en

söker helst umgånge med lika sinnade och lika tänkande personer. Medvetande af enighet och samdrägt väcker glädje, behag och uppmuntran. Menst har menniskan behof af denna gemenskap i andeligt afseende, der fött och werld så lätt wäcka tröghet och dolfskhet. Derföre baswa wi oc mångenstädes i Guds Hel. Ord bestämde uppmaningar till sådan samdrägtighet. Math. 18: 20. Evh. 5: 19. Col. 3: 16. Theß. 5: 11 m. fl. Det är hwarje sticlign fiendes urgamla frigskonst att först söndra och sedan nedergöra; och själafjenden är sannerligen icke den minst sticligna och waksamma. Han motarbetar krafftigt all sådan samhällighet för Guds rikes tillwärt på jorden, och winner sitt ändamål lättast på detta sätt. I wårt land har han länge nog drifwit sitt spel med 1726 års plankat. Det wore hög tid att åtminstone denna harskramla toges honom fullkomligt ur händerna.

I slutet af sin tungörelse har Hr

Landshöfding Åkerman anbefallt krono- och stads-betsente i länet att, utan afwaktan af vidare ordres, genast till förhör i Her-nösand, kl. 12 på dagen å den Onsdag, som först inträffar efter det rapporten kan komma honom tillhanda, inkalla den eller de till Presteståndet icke hörande personer, hwilka wid sammankomsterna uppträdt som föreläsare eller predikanter, wid wite af 6 R:dr 32 st. B:ko, derest personerne äro kände och inom orten boende, samt wid hemtningspåföljd om de äro fremmande och påflöse (ån om de äro fremmande med påß?).

Nu kunde ju hända, att någon familjefader t. ex. i Sundswall bjöd tillsammans sin umgängeskrets och i stället för den wanliga syfvelsättningen med dans, fortspel, föreläsning af någon roman eller theaterpjäs o. s. w., antingen sjelf föreläste ur Bibeln eller någon andaktsbok, uppstämde en Psalmvers och gjorde bön innan sällskapet åtskiljdes, eller ock uppdrog

åt någon närvarande icke presterlig gäst
 att i hans ställe verkställa allt detta. För
 nu Stadsfiskalen kunskap om denna sam-
 mankomst, så är det hans owilkorliga pligt,
 kanske och hans hjertas böjelse, att ålägga
 wården eller den föreläsande wid wite af
 6 R:dr 32 st. att följande Onsdag infinna
 sig i Hernösand och swara för sitt tilltag
 att läsa Guds ord för gästerna. Förmod-
 ligen skulle Hr Landshöfdingen bli gan-
 ska ledsen och brydd öfwer ett sådant tjen-
 stenit hos Stadsfiskalen; men denne är ur-
 säktad då han lydte Landshöfdingens be-
 stämda och tydliga ordres. Helt klart lig-
 ger nu för hwar och en, till hwilket wåld
 emot swenska medborgares i grundlagen
 tillerkända personliga fri- och rättigheter
 denna fungörelse kan och ofelbart skall leda.
 Kanhända will någon påstå, att ofwan
 beskrefna sällskap icke är någon läsaressam-
 mankomst; men någon annan definition på
 denna sednare lärer wäl icke kunna gif-
 was än den, som sjelfwa ordet innehåller,
 neml. ett sällskap af menniskor, som sam-

manfommit för att läsa och höra Guds ord. Vi vilje icke tala om, att lungörelsen strängt och ordagrannat tagen skulle kunna gälla äfwen för dem, som sammanfommit för att läsa och åhöra Romaner, Theaterpjäser, Poësie o. s. w. Skall man så skulle tyda den, så finnes wäl ingen, som icke skulle rysa öfwer wäldet. Men är då wäldet mindre, när det gäller ett lika stilla och fredligt läsande och åhörande af Guds ord? Om ett sällskap, samladt i privat hus till werldslig läsning, blefwe stördt af oljud och wäldsamheter från fremmande kitsliga personer, så skulle wiseligen dessa fridsförstörare skynsammt och omwillforligt blifwa befordrade till wälförtjent laga näpft, utan någon föregående wänlig warning från rättwisans skipare, och krono- och stadsbetjente skulle säkerligen få skynsamma ordres af wederbörande auctoritet att genom sin närwaro förbindra sådant ofog, lifasom nu sker wid danser och andra tillfällen, dit nyfikenheten lådar åskådare. Låses deremot Bibeln

eller andra andaktsböcker i ett så förför-
 deladt sällskap, då anser man sig böra ha
 fördrag med våldswerkarena och förma-
 nar dem blott att hädanester taga sig till
 vara, men låter påstina att det fredliga
 sällskapet warit den egentliga lagbrytaren,
 som hör till allwarlig näpft befordras,
 hwarföre och hädanester hwar och en, som
 i ett sällskap föreläser Guds ord, skall an-
 befallas att kosta på sig skjuts eller wan-
 dra af till residensstaden, så fårt honom
 är att undwika böter af 6 R:dr 32 fl.
 B:ko, hwilka naturligtwis, i brip af till-
 gångar, skola astjenas med fängelse. H:r
 Landshöfdingen nöjer sig ej att anbefalla
 åtal efter 1726 års plakat utan will twin-
 ga b r o t t s l i n g e n till föregående kansli-
 förhör, äfwen om han bodde i andra än-
 dan af Länet, ehuru han allförwål borde
 weta, att, enligt ofwan åberopade Kongl.
 Bref, det ingalunda tillkommer honom att
 taga reda på saken och föranstalta om
 åtal, utan i första rummet pastor och huf-
 wudsafälligast Justitiæ-Kansleren.

Betraktar man sålunda närmare be-
 staffenheten och de våtagliga följderna af
 ofstanämnde fungörelse, så häpnar och be-
 dröfwas man sannerligen öfwer ett sådant
 tilltag i våra tider af en auctoritet, som
 i Konungens stad och ställe skall wårda
 "Sanning och Rätt." Förunderligt wore
 det, om denna wåldsamma åtgärd emot
 fredliga undersätare skulle påhera oanmärkt
 af både Justitiæ-Ombudsman och Justitiæ-
 Kantzler, som äga att waka öfwer Rätt-
 wisans handhafwande i landet. Förun-
 derligt wore ock, om icke inom Hernösands
 Lån någon pastor funnes, som, inseende de
 högst menliga följderna häraf för all sann
 och lesiwande Christendom inom sin För-
 samling, ägde nog mod och beslutsamhet
 att anmäla denna Landshöfdingens fungö-
 relse hos dessa Embetsmän till laga rättelse.

Man har hittills warit wan, att med
 ett förnämt och blindt förakt se ned på
 dessa rörelser, som smådeligt blifwit be-
 nämnda "Läseri", och betraktat dem såsom

endast möjlige hos den s. f. sämre klassen, som icke blott saknar "förstånd och bildning" utan ock tål wid en hårdhäntare behandling för att föras "till rätta." Endast utur en sådan föreställning, som hvir- lar på ofunnighet om Christendomen och dess rätta väsende, (Math. 11: 25, Joh. 7: 47, 43. 1 Cor. 1: 18—31) och utur medvetandet deraf, att dessa s. f. läsare äro i allmänhet stilla och tåligt folk, som icke så fort reser sig emot orättwis behandling, endast härutur kan man förklara ett sådant tilltag, som H:r Landshöfdingens i Hernösand. Inför swenskt Lag och swenskt Konung är emedlertid hvarje, äfwen den ringaste, medborgares rätt lika helig, och orättwisan och olagligheten är för hvarje rättssinnig lika upprörande, hwem helst de träffa. Den tid torde wäl med Guds hjelp komma äfwen i vårt land, att man ock någorstädes i de s. f. bättre kretsarne föreläser och åhör Guds ord, att m. e. o. äfwen i denna samhällsklass läsaresamman- komster torde förefomma. Diänkbart är

det wäl icke heller, äit äfwen Hr Lande-
höfding Åkerman sjelf skulle blifwa förän-
ledd till närwaro och åhörande af en så-
dan föreläsning. Wänne han härigenom
skulle anse sig wara lagbrytare och för-
fallen till böter af minst 13 R:dr 16 ft.
B:ko? Eller skall ett sådant answar endast
drabba bonden, torparen och dagafarlen?

